

ren hebben bestaan tegen de naam 'binnenlandsche zending' en toont aan dat het werk van de inwendige zending zich richtte op degenen die in naam tot het christendom behoren, maar die in werkelijkheid nog voor het christendom gewonnen moeten worden.⁴

Wij zijn dan in de sfeer van het 'Réveil' dat mensen wakker schudde uit de dood en slaperigheid. Gebleken was dat God aan wereld en kerk nog tijd gunde. Nu was een vlammeende waarschuwing op zijn plaats. Straks zou het 'te laat' weerklinken. De dwaze maagden vonden de deur dicht, terwijl zij toch overtuigd waren geweest op wacht te staan voor de komende Heer.

Geleid door O.G. Heldring begon de veldtocht tegen hetgeen de 'christelijke vrienden' onderkenden als heidendom. Dat hield bij geen landsgrenzen op. Inwendige zending bleek een internationale uitdaging. Geleidelijk ging het Réveil in deze beweging over. Inwendige zending was omstreeks 1900 de gestalte waarin het voormalige Réveil de nieuwe eeuw binnentrad.

Voor een goed begrip is het noodzakelijk, ons de achtergronden voor de geest te halen. De jaren veertig van de negentiende eeuw vormden kerkhistorisch een overgang naar de 'moderne tijd'. 'Modern gold als synoniem van beschaafd, behorend bij het 'denkend deel der natie'. 'Moderne theologie' werd een begrip. Op steeds radicaler wijze werd geanalyseerd en geredeneerd.

Met de wetenschappelijke ging een maatschappelijke revolutie gepaard. 'Revolutie' betekende voorheen: 'terugkeer naar het oude'. Sinds de Franse 'revolutie' was deze betekenis achterhaald. Een nieuw mensbeeld diende zich aan. Karl Marx verkondigde dat de omstandigheden de mens maken en godsdienst opium is, een tranquillizer, een slaapmiddel.

Met afschuw reageerde de inwendige zending daarop. Door zo'n stelling werd de kroon der Schepping gedevalueerd. Godzelf werd schuldig verklaard aan de sociale ellende, die Hij versluiert zou hebben onder goedkope troost. Marx' verzakelijking van het levensdoel betekende verlies van eeuwigheidswaarden. De ziel, centrum van het bestaan, verdween uit het vizier, om vervangen te worden door 'Kraft und Stoff'. De inwendige zending proclameerde een betere Internationale voor de verworpenen der aarde. Zij hielp op een waardiger en juistere manier de mensen overeind dan via geld, vernuft en prestaties - al schakelde zij deze wel in, mits ze zegen brachten - onder het licht van Hem aan wie wij mensen alles danken. Evolutie kon het leven tot een hel maken, als de nieuwe mogelijkheden in verkeerde handen raken. Wat baat het ons de wereld te winnen, indien we daarbij schade lijden aan de ziel?

4. L. Heldring, *Inwendige zending en gemeente*, 2.